

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

YURAK QON-TOMIR KASALLIKLARI.

Ochildiyeva Uljon Ixomovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, Tibbiyot fakulteti “Davolash ishi”
yo‘nalishi I kurs 21/02 guruh talabasi

E-mail: uljon452@gmail.com

Ilmiy rahbar: Saidov Jasur Baxtiyarovich

E-mail- jasur.saidov.8778@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada yurak qon-tomir kasalliklari va ular keltirib chiqarishi mumkin bo‘lgan kasalliklar ,davosi haqida. Inson salomatligini asrash uchun qaratilgan yurak qon-tomirlaridagi muammolarni o‘rganish muhimlidir. Yurak ishimik kasalligi va uni keltirib chiqaruvchi omillar haqida.Hozirgi kunda bu kasalliklar davosi haqida.

Kalit so‘zlar: yurak,qon –tomirlar,kasalliklar, ishimiya, toj tomir, gipertoniya,yurak yetishmovchiligi, stenokardiya og‘ir yurak xastaligi,inson salomatligi.

Аннотация: В статье речь идет о сердечно-сосудистых заболеваниях и болезнях, которые они могут вызывать, а также об их лечении. Изучение сердечно-сосудистых заболеваний важно для защиты здоровья человека. Речь идет об ишемической болезни сердца и факторах, ее вызывающих. Речь идет о современном лечении этих заболеваний.

Ключевые слова: Сердечно-сосудистая система, заболевания, ишемия, коронарная артерия, гипертония, сердечная недостаточность, стенокардия, тяжелые заболевания сердца, здоровье человека.

Abstract: This article is about cardiovascular diseases and the diseases they can cause, their treatment. It is important to study cardiovascular problems aimed at preserving human health. About ischemic heart disease and its causative factors.

Keywords: Cardiovascular system, diseases, ischemia, coronary artery, hypertension, heart failure, angina pectoris, severe heart disease, human health.

Mavzuning dolzarbligi : Hozirgi kunda yurak qon-tomir kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarda o‘lim sabablari orasida yetakchi o‘rinda turmoqda. Tez urbonizatsiya, stress noto‘g‘ri ovqatlanish ,kam harakatlilik kabi omillar yurak qon tomir kasalliklatining kuchayb ketishiga sabab bolmoqda. Shu jumladan bu tizimning tibbiy jihatlarini o‘rganish kasallikning oldini olish va zamonaviy tibbiy texnologiyalarni

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

rivojlantirishda nihoyatda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Yurak qon tomir tizimi inson hayotining uzluksizligini ta'minlovchi tizim hisoblanadi. Shuning uchun yurak va qon tomirlarning tuzulishi, ularning faoliyati va ularni kasalliklardan asrash mexanizmlarini chuqur o'rganish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kirish: Yurak- qon tomir kasalliklari (YQTK)- yurak va qon tomirlari kasalliklarining umumiy nomidir. Hozirgi paytda ushbu kasalliklar butun dunyo bo'ylab aholining o'limi va nogironligining asosiy sabablaridan biri hisoblanadi.

JSST hisob-kitoblariga ko'ra, 2016-yilda 17,9 million kishi yurak-qon tomir kasalliklaridan vafot etgan, bu butun dunyo bo'ylab o'lim holatlarining 31 foizini tashkil etgan. Ushbu o'limlarning 85% MI va insult tufayli sodir bo'lgan. YQTKdan o'limning 75% dan ortig'i past va o'rta daromadli mamlakatlarda, erkaklar va ayollar orasida deyarli tengdir. 70 yoshgacha bo'lgan yuqumli bo'lmagan kasalliklardan o'lgan 17 million o'limning 82 foizi past va o'rta daromadli mamlakatlarda sodir bo'ladi va ularning 37 foizi yurak-qon tomir kasalliklaridan kelib chiqadi. Past va o'rta daromadli mamlakatlardagi odamlar ko'pincha xavf omillari bo'lgan shaxslarni erta aniqlash va davolash uchun integratsiyalashgan birlamchi tibbiy yordam dasturlaridan foydalana olmaydi va ularning ehtiyojlarini qondiradigan samarali tibbiy xizmatlardan kamroq foydalanish imkoniyatiga egadirlar. Natijada, ko'p odamlar yurak-qon tomir kasalliklari va boshqa yuqumli bo'lmagan kasalliklardan yoshroq, ko'pincha eng samarali yillarida vafot etadilar. YQTK va boshqa yuqumli bo'lmagan kasalliklar sog'liqni saqlashning halokatli xarajatlari tufayli oilalarning yanada qashshoqlashishiga yordam beradigan dalillar mavjud. Makroiqtisodiy darajada YQTKlar past va o'rta daromadli

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

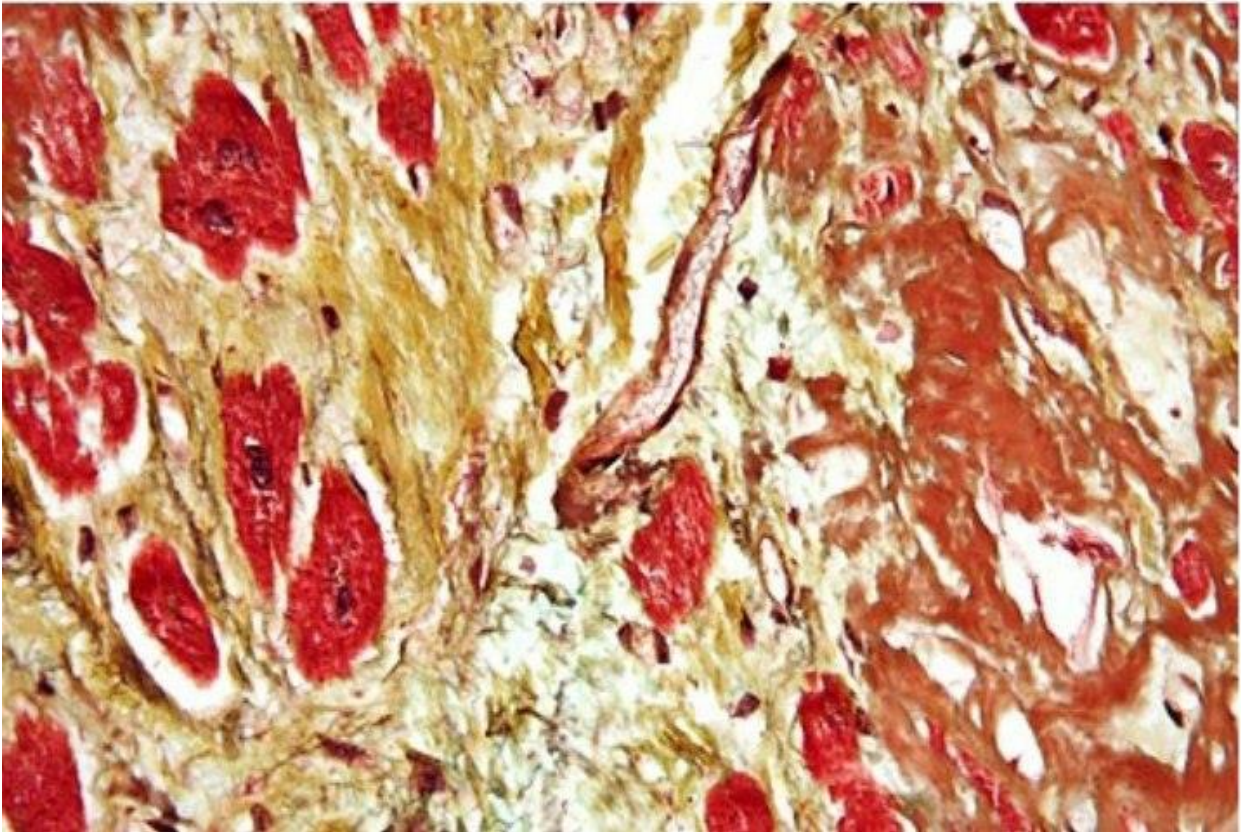
mamlakatlar

iqtisodiga

og'ir

yuk

yuklaydi

YQTKning asosiy turlari

Arterial gipertenziya

Arterial gipertenziya (AG) — [qon bosimining](#) 140/90 mm Hg gacha va undan yuqori koʻtarilishi. Birlamchi asosiy arterial gipertenziya ([gipertoniya](#)) zamonaviy sharoitda bartaraf etilgan maʼlum sabablarga koʻra bosimning oshishi patologik jarayonlarning mavjudligi bilan bogʻliq emas. Bu yurak-qon tomir tizimining eng keng tarqalgan patologiyasidir. Simptomatik yoki ikkilamchi gipertenziyada qon bosimining oshishi yurak yoki qon tomir kasalliklari, endokrin tizim patologiyasi yoki boshqa holatlarning natijasidir.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

Yurak ishemiyasi

Ishemik yurak kasalligi (YuIK), shu jumladan barqaror stenokardiya, beqaror stenokardiya, miokard infarkti) — koronar arteriyalar orqali qon oqimining buzilishi natijasida kelib chiqqan miokard shikastlanishi. Koronar arteriya kasalligining eng keng tarqalgan sababi dislipidemiya fonida koronar arteriyalarning aterosklerozidir. Mamlakatimizda koronar arteriya kasalligi kattalarning barcha YQTKlar orasida tibbiyot muassasalariga tashrif buyurishining eng keng tarqalgan sababidir.

YuIKning eng xavfli shakllaridan biri va o‘limning asosiy sabablaridan biri bu miokard infarkti (MI) — koronar qon oqimining keskin yomonlashishi tufayli miokardning bir qismining nekrozi (o‘lim). Xarakterli klinik ko‘rinishiga, EKG — qondagi miokard nekrozi belgilari faolligining o‘zgarishiga ega. a MI turli mezonlarga ko‘ra tasniflanadi: hajmi, lokalizatsiyasi, rivojlanish boshlanishidan- vaqt va boshqalar.

Miya qon tomirlari kasalliklari Serebrovaskulyar kasalliklari, yoki miyaning qon tomir kasalliklari, miya moddasining shikastlanishiga olib keladigan miyani ta’minlaydigan qon tomirlarining shikastlanishi bilan namoyon bo‘ladigan kasalliklar guruhidir. O‘tkir serebrovaskulyar kasalliklar orasida eng xavflisi insult bo‘lib, u o‘limning ikkinchi eng keng tarqalgan sababi va dunyodagi nogironlikning asosiy sabablaridan biridir.

Insultning ikki turi mavjud:

- ishemik insult (miya infarkti) — miyaning infarktiga (ishemik nekroz zonasi) olib keladigan o‘tkir o‘choqli miya ishemiyasi natijasida kelib chiqqan klinik sindrom.
- gemorragik insult -miya tomirlarining bo‘shlig‘idan qonning chiqishi va uning subdural, subaraknoid bo‘shliqlarda va / yoki miya parenximasida, shuningdek ba’zi hollarda qorincha bo‘shliqlarida patologik to‘planishi bilan tavsiflanadi.

Kardiyomiyopatiya Birlamchi miyokard shikastlanishi bilan bog‘liq kasalliklar (kardiyomiyopatiyalar, saqlash (to‘plash) kasalliklari).

Bugungi kunga qadar kardiyomiyopatiyaning umumiy qabul qilingan ta’rifi va tasnifi mavjud emas. Yevropa Kardiologiya Jamiyatining miokard va perikard kasalliklari bo‘yicha ishchi guruhining ta’rifiga ko‘ra (2008), kardiyomiyopatiya — koronar

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

arteriya yoʻqligida yurak mushaklarida strukturaviy va funktsional oʻzgarishlar yuz beradigan miokard kasalligi boʻlib, bunday oʻzgarishlarga olib kelishi mumkin boʻlgan kasallik, arterial gipertenziya, orttirilgan va tugʻma yurak kasalligidir.

Tugʻma va orttirilgan yurak nuqsonlari

Tugʻma yurak nuqsonlari

Tugʻma yurak nuqsonlari (TYN) ning 150 dan ortiq variantlari tavsiflangan. Ammo hozirgacha adabiyotda ilgari tasvirlanmagan nuqsonlar haqida xabarlarini topish mumkin. Baʼzi TYN tez-tez uchraydi, boshqalari esa kamroq uchraydi.

Barcha TYN guruhlarga boʻlinishi mumkin: qonning chapdan oʻngga oʻtishi bilan malformatsiyalar („rangsiz“); qonning oʻngdan chapga oqishi bilan nuqsonlar („koʻk“); oʻzaro qayta oʻrnatish bilan bogʻliq gemodinamik buzilishlar; qon oqimiga toʻsqinlik qiladigan nuqsonlar; qopqoq nuqsonlari; yurakning koronar arteriyalarining nuqsonlari; kardiomyopatiya; tugʻma yurak ritmining buzilishi.

Orttirilgan yurak nuqsonlari

mitral yurak nuqsonlari: mitral stenoz; mitral yetishmovchilik. — aorta yurak kasalligi: aorta stenoz (kattalarda eng koʻp uchraydigan orttirilgan yurak kasalligi); aorta yetishmovchilik

Yuqumli endokardit

Yuqumli endokardit — bu yurak kasalligi boʻlib, uning ichki qoplamasidagi yalligʻlanish oʻzgarishlari bilan taʼsirlangan hududda oʻsimtalar paydo boʻlishi va umumiy infeksiya belgilari bilan qon aylanishining buzilishining kombinatsiyasi boʻlgan juda xarakterli klinik koʻrinishlardir

Xayotga xavf soluvchi oʻtkir asoratli YQTKning belgilari (simptomlari)

Miokard infarktining asosiy koʻrinishi sternum orqasida, koʻkrakning chap yarmida, qoʻllarda (koʻpincha chapda), chap yelkada, jagʻda yoki orqada (koʻpincha chap yelka pichogʻi ostida) yonish, bosish, siqish ogʻrigʻi hisoblanadi, baʼzan qorinning yuqori qismida. Koʻpincha bu his-tuygʻular juda aniq, kamroq tez-tez boʻladi va noqulaylik hissi sifatida seziladi. Ogʻriq tananing holatiga, nafas olish harakatlariga bogʻliq emas, koʻkrak qafasini palpatsiya qilish bilan kuchaymaydi. Koʻpincha ogʻriq 20 daqiqadan koʻproq davom etadi, jismoniy faoliyatni toʻxtatgandan va nitrogliserinni qabul qilgandan keyin ham toʻxtamaydi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

Miokard infarktining asosiy ko‘rinishi sternum orqasida, ko‘krakning chap yarmida, qo‘llarda (ko‘pincha chapda), chap yelkada, jag‘da yoki orqada (ko‘pincha chap yelka pichog‘i ostida) yonish, bosish, siqish og‘rig‘i hisoblanadi. ba‘zan qorinning yuqori qismida. Ko‘pincha bu his-tuyg‘ular juda aniq, kamroq tez-tez ular noqulaylik sifatida seziladi. Og‘riq tananing holatiga, nafas olish harakatlariga bog‘liq emas, ko‘krak qafasini palpatsiya qilish bilan kuchaymaydi. Ko‘pincha og‘riq 20 daqiqadan ko‘proq davom etadi, jismoniy faoliyatni to‘xtatgandan va nitrogliserinni qabul qilgandan keyin ham to‘xtamaydi.

Yurak xuruji quyidagi alomatlar bilan birga bo‘lishi mumkin:

- nafas olish qiyinlishuvi, nafas qisilishi, yo‘tal;
- ko‘ngil aynishi, qusish;
- bosh aylanishi hissi;
- zaiflik, hushini yo‘qotish;
- sovuq ter, rangparlik, titroq;
- yurak urishi, yurak ishidagi uzilishlar;
- hissiy qo‘zg‘alish, qo‘rquv.

Miokard infarktining 25% ga yaqini hech qanday alomatsiz kechadi.

Insult belgilari :

- bir tomondan qo‘l va / yoki oyoqda to‘satdan zaiflik;
- yuzning yarmi, bir tomondan oyoq-qo‘llarning to‘satdan uyquchanligi;
- yuzning assimetriyasi;
- nutqning keskin buzilishi;
- tartibsizlik yoki ongni yo‘qotish;
- bir yoki ikkala ko‘zda to‘satdan loyqa ko‘rish;
- noma‘lum sababli, to‘satdan kuchli bosh og‘rig‘i.

YQTK oldini olish strategiyalari

YQTKning oldini olishning ikkita asosiy strategiyasi mavjud: aholi miqyosidagi aralashuvlar (aholi asosidagi strategiya) va individual aralashuvlar (ya‘ni yuqori xavf

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

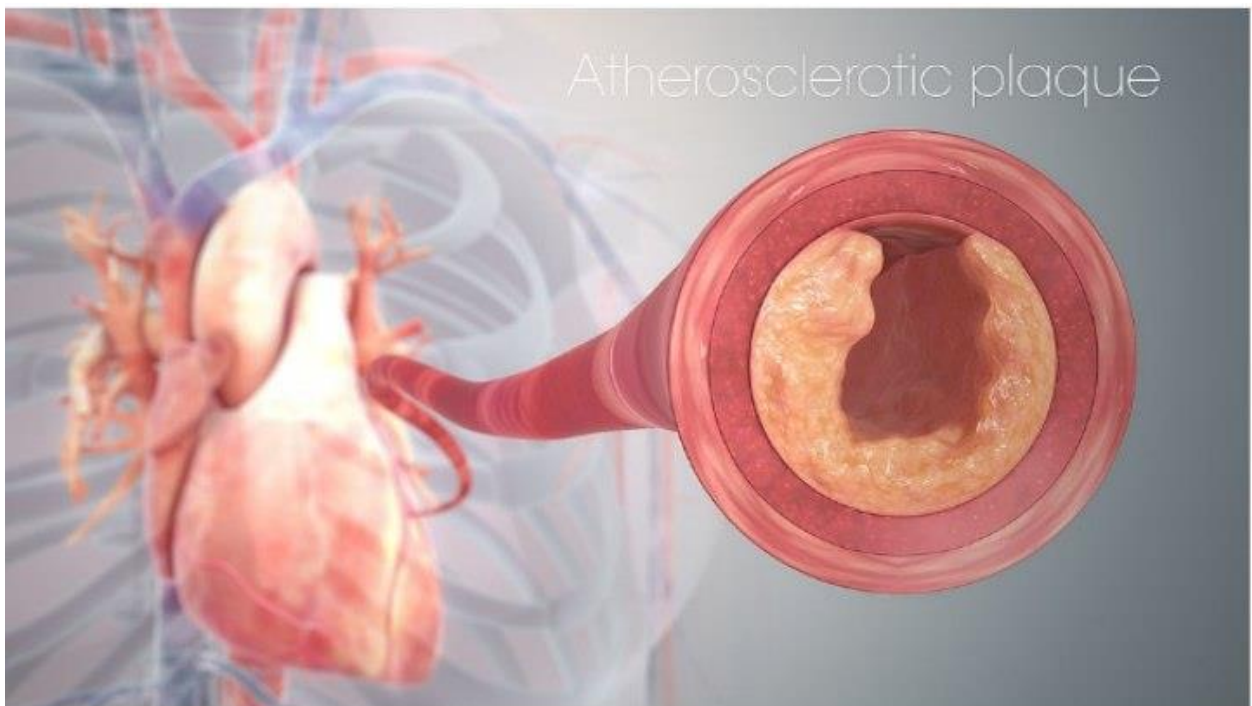
Том 3, Выпуск 05, Мая

strategiyasi). Har ikki turdagi aralashuvlar ham kam resursli sharoitlarda ham yuqori samarali va amalga oshirish mumkin.

Aholi strategiyasi

Milliy darajada yurak-qon tomir kasalliklarini kamaytirish bo'yicha, g'g'

- tamakiga qarshi keng qamrovli siyosat;
- [yog'](#), [shakar](#) va tuz ko'p bo'lgan oziq-ovqat iste'molini kamaytirish uchun soliqqa tortish;
- aholining jismoniy faolligi darajasini oshirish uchun piyodalar va velosiped yo'llarini qurish
- Maktablarda bolalarning to'g'ri ovqatlanishini ta'minlash
- sog'lom turmush tarzini targ'ib qiluvchi ta'lim faoliyati

Yuqori xavf strategiyasi

Yuqori xavf strategiyasi aholi orasida yurak-qon tomir kasalliklari xavfi yuqori bo'lgan shaxslarni imkon qadar erta aniqlash va ularda ushbu xavf omillarini minimallashtirish uchun faol profilaktika choralarini amalga oshirishga qaratilgan. CVD xavfi yuqori bo'lgan shaxslar toifalarini aniqlash, birinchi navbatda, klinik

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

tekshiruv doirasida amalga oshiriladi. Profilaktik choralar sifatida o'zgartirilishi mumkin bo'lgan xavf omillari tuzatiladi; ayrim hollarda dorilar buyuriladi

YQTKning profilaktikasi

YQTK ning birlamchi va ikkilamchi profilaktikasi mavjud

Birlamchi profilaktika — kasallikning rivojlanishining oldini olish, ikkilamchi profilaktika — yurak-qon tomir kasalliklarining asoratlarini oldini olish (masalan, takroriy [miokard infarkti](#) yoki [insult](#)).

Cardio-vasulyar kasalliklarning (KVK) **ikkilamchi profilaktikasi** — bu yurak-qon tomir kasalliklarining asoratlari va o'limini oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar majmui, shu jumladan xavf omillarini to'liq tuzatish va KVK bilan kasallangan bemorlarni davolash. Ushbu toifadagi odamlarda profilaktika choralari eng agressiv tarzda amalga oshirilishi kerak. KVKning ikkilamchi profilaktikasi ikki bosqichda amalga oshiriladi:

1. birlamchi tibbiy-sanitariya yordami tashkilotlarida kardiolog va tuman xizmati shifokorlari tomonidan yurak-qon tomir kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni dispanser kuzatuv doirasida;
2. ixtisoslashtirilgan, shu jumladan yuqori texnologiyali tibbiy yordam ko'rsatish, tibbiy reabilitatsiya va sanatoriy-kurortda davolanish orqali.

YQTKni davolash

Rossiyada yurak-qon tomir profili uchun tibbiy infratuzilmaning asosiy bazasi 2008-yilda „Salomatlik“ loyihasi doirasida boshlangan „qon tomir dasturi“ doirasida qurilgan va quyidagilarni nazarda tutgan:

- yurak-qon tomir kasalliklari va falokatlariga tibbiy yordam ko'rsatish tizimining ikki darajasini yaratish: birlamchi qon tomir bo'limlari va mintaqaviy qon tomir markazlari, ular aholi punktining istalgan joyidan bemorni etkazib berish vaqti „deb atalgan davrda“ oltin soat" 30-40 daqiqadan oshmaydi;
- bemorlarning samarali marshrutini tashkil etish;
- tez tibbiy yordam mashinalarini [GLONASS](#) texnologiyasi bilan jihozlash, bu esa axborotni masofadan uzatish imkonini berdi;

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 05, Мая

davolash va [reabilitatsiyaning](#) zamonaviy usullarini joriy etish, [telemeditsinadan](#) foydalanish;

Xulosa: Yurak-qon tomir kasalliklari murakkab va keng tarqalgan kasalliklar turkumi bo‘lib, ularni davolashda kompleks yondashuv zarur. Erta tashxis, sog‘lom turmush tarzi va zamonaviy tibbiy muolajalar yurak salomatligini saqlashda muhim rol o‘ynaydi. Har bir inson o‘z sog‘lig‘iga e‘tiborli bo‘lib, profilaktik choralarga jiddiy qarashi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligi. “Yurak-qon tomir kasalliklari profilaktikasi” bo‘yicha metodik qo‘llanma.
2. Braunwald E. Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine. 11th edition. Elsevier, 2019.
3. World Health Organization (WHO). Cardiovascular diseases (CVDs) factsheet.
4. ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice, 2021.
5. Harrison’s Principles of Internal Medicine. 20th edition. McGraw-Hill Education, 2018.